PL
UA

Fundacja
Edukacja dla Demokracji

POLSKO-UKRAIŃSKIE WYMIANY MŁODZIEŻY

PORADNIK
INFORMACYJNY

FUNDACJA EDUKACJA DLA DEMOKRACJI

RiTA

Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności

Spis treści

1. System edukacji w Ukrainie 9
2. System edukacji w Polsce 13
3. Kalendarz roku szkolnego w Ukrainie 19
4. Kalendarz roku szkolnego w Polsce 21
5. Projekt edukacyjny i możliwe formy działania 23
6. Przygotowanie wymiany polsko–ukraińskiej 29
7. Dokumentacja, o której należy pamiętać przy wymianie młodzieży 31
8. Źródła finansowania wymiany polsko-ukraińskiej 35
9. Dobre praktyki: Polsko-Ukraińska Akademia Dialogu 38
10. Dobre praktyki: Chęci, inspiracja, pomysły - czyli już pięć wspólnych wymian 43
11. Załączniki – wzory dokumentów 47

R i T
Przemiany w reg
w.programRI
projekty par
współfinans
ty wyja
ia
Oksana Krailo

Drodzy Czytelnicy,

Oddajemy do Waszych rąk materiały informacyjne i metodyczne dotyczące organizacji polsko-ukraińskiej współpracy szkół i wymiany młodzieży. O zawartości merytorycznej niniejszej publikacji zadecydowały nasze ponad dziesięcioletnie doświadczenia związane z prowadzeniem „Swatek" – czyli warsztatów dla nauczycieli z Polski i z Ukrainy chcących nawiązać współpracę międzynarodową. Od 2005 roku kilkuset nauczycieli z jednej i z drugiej strony granicy wzięło udział w warsztatach prowadzonych aktywnymi metodami przez polskie i ukraińskie trenerki, dzięki czemu nie tylko poznali się nawzajem, lecz także dowiedzieli się więcej o swoich krajach, szkołach, uczniach. Dążyliśmy do tego, aby uczestnicy wyjeżdżali z warsztatów nie tylko z bazą kontaktów do nauczycieli z innego kraju, ale także z napisanym w dużej mierze pomysłem na projekt z wybraną szkołą partnerską. Materiały zawarte w tej publikacji są więc wypadkową tego, co my jako Fundacja i nasi ukraińscy partnerzy myślimy o tym jak powinien wyglądać dobry projekt wymiany młodzieży, tego, o co pytają się wielokrotnie uczestnicy naszych warsztatów, oraz tego, co wymusza na nas otaczająca rzeczywistość. Czasy szybko się zmieniają i coraz częściej zainteresowani nauczyciele nie muszą brać udziału w warsztatach, aby nawiązać współpracę ze szkołą z drugiego kraju – zarówno nowoczesne technologie, jak i rosnąca z każdym rokiem mobilność sprzyjają temu zjawisku. Dodatkowo wspiera to zwiększająca się z każdym rokiem liczba obywateli Ukrainy – nauczycieli języka angielskiego (i nie tylko) w polskich szkołach. Są oni często naturalnymi promotorami nawiązywania polsko-ukraińskiej współpracy. Także obserwowany po 2014 roku kolejny boom na współpracę z Ukrainą sprzyja temu zjawisku. Mamy nadzieję, że podpisana 9 września 2015 roku umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej, a Gabinetem Ministrów Ukrainy o Polsko-Ukraińskiej Radzie Wymiany Młodzieży i organizowane przez nią pierwsze konkursy na wymianę staną się ważnym narzędziem polityki państwa. Nie tylko finansowanie wymian, ale przede wszystkim promowanie ich idei może w znaczącym stopniu wpłynąć nie tyl-

ko na wzrost liczby współpracujących szkół, ale także na odbiór tej współpracy przez administrację szkolną i społeczności z których pochodzą uczniowie, tak jak miało to miejsce w przypadku Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży.

Jesteśmy przekonani, że wymiana międzynarodowa jest ważnym elementem procesu wychowawczego prowadzonego przez szkołę. Poznawanie innych krajów, otwieranie się na inne kultury i umiejętność prezentowania własnego kraju jest jednym z warunków koniecznych do wychowania obywatela umiejącego się poruszać w zglobalizowanym świecie i w oparciu o idee tolerancji budować relacje z innymi. Wymiana szkolna pozwala młodzieży w zaplanowany sposób poznać z bliska życie rówieśników w innych krajach (dlatego też zawsze zachęcamy do organizowania noclegów w domach), w sposób jakiego najczęściej nie umożliwiają wyjazdy z rodzicami. W końcu dla mniej zamożnej młodzieży (nie mającej możliwości podróżowania wspólnie z rodzicami) stanowi bezcenną okazję do wyjazdu. Zaplanowana w postaci projektu edukacyjnego przynosi zwielokrotniony efekt – młodzież nie tylko skuteczniej się integruje, ale też zdobywa nową wiedzę i umiejętności.

Naszym zdaniem, aby dobrze zaplanować współpracę szkół warto wiedzieć częścią jakiego systemu oświaty jest dany poziom edukacji, z którym planujemy współpracę – pomoże nam to lepiej zrozumieć rzeczywistość i wymagania, w których funkcjonują nauczyciele i uczniowie z partnerskiej szkoły. W momencie, kiedy kończymy pracę nad niniejszą publikacją tak w Polsce jak i w Ukrainie zapowiadane są zmiany w systemie oświaty. Jak tylko zostaną wprowadzone w życie będziemy chcieli poświęcić im nowy artykuł – jednak jeśli z planowaniem współpracy traficie Państwo na czas, w którym zmiany te dopiero są wdrażane gorąco zachęcamy do zapoznania się z nimi i rozmowy z partnerem na temat tego, co w praktyce oznaczają dla uczniów i nauczycieli (szczególnie w zakresie obciążeń związanych z przygotowywaniem się do egzaminów umożliwiających przejście do kolejnego etapu edukacji, obciążenia nauczyciela odpowiedzialnego za współpracę dodatkową pracą etc.). Kolejnym ważnym elementem jest umiejscowienie naszej współpracy w kalendarzu roku szkolnego – oczywiście konkretne daty są zawsze rezultatem naszych ustaleń z partnerem, jednak warto najpierw dowiedzieć się, w jakich ramach pracuje partnerska szkoła.

W końcu polecamy teksty, które pomogą Państwu przygotować projekt wymiany – zarówno pod względem pomysłów na projekt, inspiracji, jak i możliwości otrzymania finansowania. Pragniemy również zachęcić do tego, aby w przypadku, gdy nie udaje się otrzymać finansowania od instytucji zewnętrznych, nie zniechęcać się i próbować doprowadzić do wymiany własnym sumptem.

Zanim dojdzie do samej wymiany warto przygotować dobry grunt do podróży i ułatwić jej organizację naszym Gościom (granica pomiędzy Polską a Ukrainą ciągle pozostaje zewnętrzną granicą strefy Schengen, a co za tym idzie z jej przekraczaniem łączą się określone procedury). O tym przeczytają Państwo w tekstach poświęconych logistyczno-formalnym aspektom organizacji wymian.

Wreszcie, proponujemy Państwa uwadze dwie relacje z przeprowadzonych polsko-ukraińskich wymian młodzieży – jedna z polskiej strony, druga z ukraińskiej. Mamy nadzieję, że staną się dla Państwem źródłem natchnienia.

Wszystkie teksty, które złożyły się na tę publikacje zostały napisane przez praktyków – nauczycieli prowadzących polsko-ukraińską współpracę młodzieży, bądź doświadczonych edukatorów od wielu lat wspierających oba systemy edukacji – w szczególności w zakresie edukacji obywatelskiej.

Życząc miłej lektury mamy nadzieję, że wszyscy Państwo, którzy sięgają po tę publikację, zdecydują się na przeprowadzenie polsko-ukraińskiej wymiany młodzieży. Mieszkając w Polsce i współpracując z Ukrainą od wielu lat mamy poczucie, że oba nasze kraje mają wspaniałe i bogate czekające na odkrycie historię, kulturę i tradycje, których poznawanie może być wspaniałą przygodą, do której zaprosimy naszych uczniów. Zaś próba zrozumienia współczesnych Polski i Ukrainy może być nie tylko niezapomnianą lekcją WOS-u dla naszych uczniów, ale także początkiem budowania świadomej postawy obywatelskiej.

Martyna Bogaczyk

1 System edukacji w Ukrainie

Projekty szkolne zachęcają uczniów do aktywności i sprzyjają rozwinięciu ich uzdolnień. Szczególnie chętnie uczniowie angażują się w działania, które mogą realizować wspólnie z rówieśnikami. Dlatego też, szukając partnerów do współpracy międzynarodowej, warto zorientować się, jaki jest wiek uczniów, kształcących się w danej placówce. System oświaty w Ukrainie znajduje się na początkowym etapie reformy, stąd też niełatwo zorientować się we wszystkich niuansach.

1 września 2018 roku rozpoczął się pierwszy etap reformy oświaty „Nowa ukraińska szkoła" (tzw. NUSz), który zmienił programy i podejście do nauczania uczniów szkoły podstawowej. Dzieci w szkole podstawowej będą uczyć się 4 lata, jak i przed reformą. Szkoła podstawowa jest podzielona na dwa etapy: adaptacyjny (klasy I-II) i główny (klasy III-IV). W ciągu tych 4 lat lekcje prowadzone są przez jedną nauczycielkę lub jednego nauczyciela, oprócz takich przedmiotów jak wychowanie fizyczne, język obcy, podstawy informatyki, plastyka, muzyka.

Warto zaznaczyć, że dzieci wstępujące do pierwszej klasy są w miarę przygotowane, gdyż większość uczęszcza do tzw. przedszkolnych placówek oświatowych (ukr. дошкільний навчальний заклад), czyli po prostu przedszkoli. W niektórych miastach rodzice mogą mieć trudności ze znalezieniem miejsca dla swojego dziecka w przedszkolu państwowym. Istnieje jednak wiele innych możliwości dla rozwoju dzieci: prywatne przedszkola, centra rozwoju, zajęcia w domach kultury. Zazwyczaj wiąże się to jednak z koniecznością poniesienia znacznie wyższych opłat niż w przypadku przedszkoli państwowych.

Wraz z dorastaniem uczniów „Nowej ukraińskiej szkoły" będzie odbywała się reforma kolejnych poziomów kształcenia. Po pierwsze uczniowie, którzy rozpoczęli naukę w 2018 roku, będą uczyć się dłużej – 12 lat, zamiast 11 lat, jak wcześniej. Nauczanie według nowego, dwunastoletniego programu szkoły średniej rozpocznie się **od 1 września 2022 roku** dla bazowego szkolnictwa średniego. Dla profilowanego szkolnictwa średniego nastąpi to **od 1 września 2027 roku**. Cały proces reformy oświaty na Ukrainie zgodnie z planem ma zostać ukończony w **2030 roku**.

Po dokonaniu reformy oświaty, szkoły zostaną podzielone na trzy grupy. Pierwsza – szkoła podstawowa, trwająca 4 lata. Druga – bazowa szkoła średnia, która otrzyma nazwę gimnazjum, będzie obejmowała kolejne 5 lat nauki. I kolejny etap – profilowana szkoła średnia, pod nazwą liceum akademickiego (ogólnokształcącego) lub zawodowego. Nauka w takim liceum potrwa 3 lata. Licea akademickie to placówki, gdzie uczniowie będą na wyższym poziomie opanowywać przedmioty, potrzebne później na studiach wyższych. W liceach zawodowych uczniowie będą wybierać zawód, który chcą opanować równolegle ze zdobywaniem ogólnego wykształcenia średniego.

Obecnie można spotkać też taki rodzaj placówki jak zespół oświatowo-wychowawczy (ukr. навчальний виховний комплекс). W takiej placówce szkoła podstawowa i średnia szkoła ogólnokształcąca łączona jest z przedszkolem.

W roku szkolnym 2020/2021 struktura szkoły średniej nie została jeszcze zreformowana i można wyodrębnić następujące etapy: szkołę podstawową (klasy 1-4, ukr. початкова школа), szkołę zasadniczą (klasy 5-9, ukr. основна школа) i szkołę starszą (klasy 10-11, ukr. старша школа). Po szkole zasadniczej (na koniec 9. klasy) uczniowie zdają egzaminy i otrzymują świadectwo posiadania niepełnego wykształcenia średniego. Niezależnie od wyników, mogą kontynuować naukę w tej samej szkole w 10. i 11. klasie (szkoła starsza), choć zdarzają się przypadki, gdy administracja niektórych szkół (np. z rozszerzonym programem nauki języków obcych) stawia pewne warunki. Po ukończeniu jedenastej klasy uczniowie chcący zdobyć wykształcenie wyższe, zdają „niezależny egzamin zewnętrzny" (ukr. зовнішнє незалежне оцінювання, ЗНО, polski odpowiednik – matura). Egzaminy odbywają się poza budynkiem szkoły, od końca maja do czerwca. Na podstawie otrzymanych wyników absolwenci wstępują na uczelnie wyższe. Tam studiują przez 4 lata i uzyskują tytuł licencjata (ang. bachelor's degree, ukr. бакалавр), a po dalszym roku lub półtora nauki – tytuł magistra (ukr. маґістр).

Jeżeli chcą tego dzieci i rodzice, ten łańcuszek uzyskania wykształcenia może mieć pewne rozgałęzienia. Po szkole podstawowej (klasy 1-4) dziecko może przejść do gimnazjum, po zdaniu egzaminów wstępnych. Gimnazja są oceniane lepiej niż szkoły średnie, ponieważ mogą mieć bardziej rozszerzone programy nauczania niektórych przedmiotów, a administracja i nauczyciele w gimnazjach mogą wprowadzać zmiany do planów nauczania. Zazwyczaj rodzice dopłacają za naukę w gimnazjum, w każdym z nich opłata jest inna. Nauka w gimnazjum trwa 7 lat, tak jak w średniej szkole ogólnokształcącej.

Po ukończeniu reformy, nazwę gimnazjum otrzymają wszystkie placówki, w których będą uczyć się dzieci w wieku od 11 do 15 lat (czyli w klasach 5-9).

Jeżeli dziecko po ukończeniu szkoły podstawowej pozostanie w tej samej placówce, może kontynuować naukę w klasach 5-7, a potem przejść do liceum specjalistycznego (np. o profilu matematyczno-fizycznym lub biologiczno-chemicznym), po pomyślnym zdaniu egzaminów wstępnych. Niewiele jest takich liceów, w których nauka trwa

od 8. klasy, i interesują one rodziców tych dzieci, które są uzdolnione z pewnych przedmiotów lub mają sprecyzowane plany co do swojego przyszłego zawodu. Takie licea dobrze kształcą w wąskiej specjalizacji.

Po ukończeniu szkoły zasadniczej, po 9. klasie uczniowie mający świadectwo niepełnego wykształcenia średniego mogą wstąpić do liceum, koledżu, technikum, szkoły zawodowej o konkretnych profilach. Po zakończeniu nauki absolwenci tych placówek mogą pracować w konkretnym zawodzie, ponieważ otrzymują wiedzę i odpowiedniego kwalifikacje: absolwenci technikum i szkoły zawodowej uzyskują tytuł młodszego specjalisty, a absolwenci koledży – tytuł bakaławra, trochę wyższy stopień. Absolwenci liceów natomiast nie mogą pracować zgodnie ze swoją specjalizacją, mają oni jedynie pewne preferencje, jeśli chcą się dostać do szkoły wyższej o takim samym profilu.

I znowu, po wprowadzeniu reformy, nauka w licach będzie wyglądała nieco inaczej. Nazwę liceum otrzyma szkoła średnia, w której będą kształcić się uczniowie w wieku 15-18 lat (klasy 10-12). Ale w liceum będą też mogli uczyć się uczniowie klas młodszych (6-10 lat) i średnich (11-15 lat). Nazwa placówki będzie odpowiadała najwyższemu poziomowi nauczania w danej szkole. Gimnazja – przewidziane dla młodzieży w wieku 11-15 lat – będą mogły być łączone ze szkołą podstawową.

Licea będą dzielić się na dwa typy: liceum akademickie lub zawodowe. Licea akademickie (ogólnokształcące) – to placówki szkolne, gdzie uczniowie będą wybierać określone profile (kierunki) i na wyższym poziomie opanowywać przedmioty, potrzebne później na studiach wyższych. Licea zawodowe będą dawały podstawy tych zawodów, których wykonywanie nie wymaga wyższego wykształcenia.

Licea profilowane będą dzielić się na jedno- i wieloprofilowe. Proponowane są takie profile jak: artystyczny, informatyczny, sportowy, językowo-literacki, matematyczny, przyrodniczy, historyczny, społeczny i ochrony zdrowia. Rekrutacja będzie odbywać się w drodze konkursu. Rok szkolny ma być dłuższy niż obecnie i ma trwać od 1 września do 1 lipca. Uczniowie będą wybierać zawód, który chcą opanować równolegle ze zdobywaniem ogólnego wykształcenia średniego. Na zakończenie szkoły otrzymają świadectwo zdobycia wykształcenia i dokument o kwalifikacji zawodowej.

Ważne jest to, że przez całą 10 klasę liceum uczeń może zmienić zarówno profil, jak i rodzaj szkoły. Wszystko po to, aby w wieku 18 lat taka osoba mogła świadomie wybrać zawód, który chce wykonywać w dorosłym życiu.

Opisywane powyżej zmiany są jedynie projektem reformy kształcenia w średniej i starszej szkole. Zobaczymy jak w praktyce będą wyglądały zmiany, których rozpoczęcie planowane jest na 2022 rok w przypadku bazowego szkolnictwa średniego i na 2027 rok w przypadku profilowanego szkolnictwa średniego.

Oksana Czaban

2 System edukacji w Polsce

O czym warto wiedzieć, zanim rozpocznie się poszukiwanie szkoły partnerskiej w Polsce, czyli bardzo krótki zarys systemu edukacji[1] i organizacji życia codziennego.

Czym kierujemy się podczas podejmowania decyzji o wyborze szkoły partnerskiej? Na pewno dużą uwagę zwracamy na emocje, które wzbudza w nas osoba, reprezentująca naszego potencjalnego partnera. Oczywiście, warto ufać swojej intuicji, ponieważ kiedy odczuwamy sympatię do tego człowieka, nasza współpraca przebiega skuteczniej, a obydwie strony są bardziej zadowolone. Wtedy też łatwiej się uczyć i wspólnie rozwiązywać problemy.

Równie ważnym jest zastosowanie tego samego podejścia do oceny innych cech instytucji partnerskiej. Warto sprawdzić, czy nasi uczniowie są w tym samym wieku i czy mają podobne zainteresowania. Jakie są wizje, misje oraz plany naszych placówek? Czy są podobne? Jakie są oczekiwania poszczególnych uczestników procesu edukacyjnego co do współpracy międzynarodowej? Wiele szczegółów można wyjaśnić podczas bezpośredniej rozmowy.

Ale są też pewne aspekty, z którymi można się zapoznać czytając ten artykuł, a znajomość opisanych w nim szczegółów może wpłynąć na podjęcie decyzji o współpracy lub planowaniu wspólnych działań. Chodzi o ogólne informacje na temat systemu edukacji i organizacji życia codziennego, które zawsze będą miały wpływ na realizację projektów międzynarodowych.

Warto wiedzieć, że od roku 2017 jest realizowana w Polsce reforma systemu edukacji. Wydłużono naukę w szkole podstawowej do klasy VIII, zlikwidowano gimnazja, wydłużono naukę w liceum do 4 lat, w technikum do 5 lat. Zamiast szkoły zawodowej wprowadzono trzyletnią szkołę branżową I stopnia, a po niej dwuletnią szkołę branżową II stopnia. Zmianie uległy również podstawy programowe dla wszystkich typów szkół.

[1] Tekst opisuje sytuację na koniec 2019 roku.

Uczeń w Polsce rozpoczyna naukę w szkole w wieku 7 lat. Uczęszcza do ośmioletniej szkoły podstawowej. Potem może podjąć naukę w liceum, technikum lub szkole branżowej. Przed reformą po ukończeniu sześcioletniej szkoły podstawowej szedł do trzyletniego gimnazjum, a potem do szkoły ponadgimnazjalnej. Młodzież ma obowiązek nauki do 18 roku życia. Dodatkowym etapem edukacji jest przedszkole, do którego chodzą dzieci w wieku od 3 do 6 lat. Sześcioletnie dziecko może zacząć naukę w klasie zerowej w szkole podstawowej lub w przedszkolu. Rodzice mogą też zdecydować, że naukę w pierwszej klasie ich dziecko rozpocznie w wieku 6 lat.

Przedszkole

Chociaż przedszkola rzadko biorą udział w projektach międzynarodowych, doświadczenia placówek, które realizowały takie przedsięwzięcia udowadniają, iż mogą one być bardzo ciekawe i korzystne z wielu powodów. Wymiana doświadczeń w zakresie metod nauczania oraz organizacji pracy codziennej może znacząco wzbogacić ofertę edukacyjną obydwu placówek partnerskich. To oczywiste, że nie może być mowy o wymianie dzieci, ale możliwa jest wymiana doświadczeń pomiędzy nauczycielami. Przedszkolakom z obu krajów na pewno przypadnie do gustu występowanie lub malowanie dla rówieśników. Warto rozważyć organizację webinariów oraz innych form cyfrowego kontaktu na odległość. Kadra nauczycielska może dużo się nauczyć podczas wizyt do przedszkola partnerskiego, ale zanim się przejdzie do planowania, należy sprawdzić szczegóły dotyczące możliwości przebywania delegacji zagranicznej na terenie przedszkola.

Szkoła podstawowa

Do szkoły podstawowej uczęszczają dzieci w wieku od 7 do 15 lat. W związku z podjętą przez Ministerstwo Edukacji Narodowej próbą obniżenia wieku szkolnego w latach 2012-2015, wiele dzieci, urodzonych w latach 2006-2009 rozpoczęło naukę w szkole mając 6 lat. W związku z tym w wielu klasach mogą być uczniowie z roczną różnicą wieku.

Proces nauczania jest podzielony na dwa etapy – trzyletnia edukacja wczesnoszkolna, prowadzona przez jedną nauczycielkę lub jednego nauczyciela oraz pięcioletnie nauczanie w systemie przedmiotowym. Język obcy jest obowiązkowo nauczany od pierwszej klasy szkoły podstawowej i prawie wszędzie jest to język angielski. Od klasy VII uczniowie uczą się drugiego języka obcego. Popularne są języki hiszpański i niemiecki.

Pod koniec nauki w szkole podstawowej uczniowie zmierzają się z pierwszym egzaminem zewnętrznym, którego wyniki decydują o wyborze kolejnego etapu nauki. Egzamin ośmioklasisty jest układany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną i przeprowadzany pod koniec kwietnia. Składa on się z trzech części: języka polskiego, ma-

tematyki i języka obcego. W związku z tym, że wynik egzaminu ma duży wpływ przy przyjmowaniu uczniów do szkół średnich, wywołuje on wiele emocji u nauczycieli, uczniów i ich rodziców, więc poświęcają temu wydarzeniu większość uwagi w ciągu całego roku szkolnego, a solidne przygotowanie się do egzaminu i otrzymania maksymalnie najwyższego wyniku, jest priorytetem większości ośmioklasistów.

Ze względu na wiek uczniów, współpraca pomiędzy szkołami podstawowymi będzie głownie oparta o różne formy komunikacji na odległość z możliwością wymiany kadry pedagogicznej. Uczniowie klas I-III mogą zrealizować wspólne działania kulturalne, a uczniowie klas IV-V mogą spróbować nawiązać pierwsze kontakty interpersonalne samodzielnie posługując się ICT i językiem obcym.

W klasach starszych można już rozważać organizację wymian młodzieżowych, angażując do nich uczniów klas szóstych i siódmych, którzy jeszcze nie rozpoczęli intensywnych przygotowań do egzaminu ośmioklasisty. Prawdopodobnie będzie to najlepszy moment do organizacji wymiany uczniowskiej, a żywiołowość trzynasto-czternastolatków sprawi, iż wspólne działania będą dynamiczne i radosne.

Większość szkół podstawowych jest prowadzona przez samorządy lokalne, ale mogą też być szkoły prywatne lub szkoły, prowadzone przez organizacje pozarządowe. Wszystkie organy prowadzące otrzymują subwencję oświatową z budżetu państwa, a jej rozmiar zależy od ilości uczniów. Jakość pracy szkoły nadzoruje kuratorium oświaty, zgodnie z określonymi przez państwo wymaganiami.

Szkoły średnie (ponadgimnazjalne i ponadpodstawowe)

Szkoły, które kształcą uczniów 15-19 letnich nazywa się w Polsce potocznie „szkołami średnimi" (więcej niż podstawa, a jeszcze nie szkoła wyższa).

1 września 2019 roku do klas pierwszych tych szkół poszły jednocześnie dwa roczniki - absolwenci gimnazjów (ur. 2003) i młodsi o rok lub dwa absolwenci szkół podstawowych. Spowodowało to duże trudności organizacyjne i kadrowe.

Dlatego w chwili obecnej, mówimy o szkołach ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych. W praktyce w tych samych budynkach, ci sami nauczyciele uczą zarówno klasy skupiające absolwentów gimnazjów, jak i klasy, w których uczą się absolwenci ośmioletnich szkół podstawowych. Tak będzie jeszcze przez najbliższe 3-4 lata. Klas ponadgimnazjalnych będzie stopniowo ubywać a ponadpodstawowych przybywać.

Szkoły ponadgimnazjalne to: trzyletnia szkoła zawodowa, czteroletnie technikum lub trzyletnie liceum ogólnokształcące. Szkoła zawodowa przygotowuje młodzież do startu na rynku pracy w określonym zawodzie. Głowna część zajęć w takiej szkole jest poświęcona praktycznemu przygotowaniu do zawodu, a cykl kształcenia kończy się egzaminem zawodowym. W technikum program jest podzielony pomiędzy zdobywaniem określonych umiejętności zawodowych, a przygotowaniem się do egzaminu maturalnego, który jest przepustką do dalszych etapów kształcenia.

Na koniec nauki w technikum młodzież może przystąpić tak do egzaminów zawodowych, jak i do egzaminu maturalnego. Liceum ogólnokształcące przygotowuje do egzaminu maturalnego i dalszego studiowania w wybranym kierunku.

W przypadku **szkół ponadpodstawowych** (dla absolwentów szkół podstawowych) w liceach i technikach jest tak samo, tylko cykl kształcenia jest o rok dłuższy. Szkoły branżowe zaś mają podobne zadania co szkoła zawodowa.

We wszystkich tych szkołach można organizować wymiany uczniów (choć wielu dyrektorów uważa, że nie należy angażować w wymianę uczniów klas pierwszych i ostatnich). Mobilność w tym wieku jest wskazana i pozytywnie wpływa na rozwój samodzielności i odpowiedzialności młodych ludzi. Mogą powstać ciekawe programy, rozwijające akademickie lub zawodowe zainteresowania młodzieży. W przypadku techników i szkół zawodowych/branżowych warto zwrócić uwagę na podobieństwo profili, co stworzy uczestnikom wymian więcej możliwości do znalezienia wspólnych zainteresowań.

Wszystkie rodzaje szkół mogą mieć klasy integracyjne, które wspierają umiejętności podtrzymywania kontaktów pomiędzy większością uczniów oraz uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Mogą być też szkoły, w których prawie każda klasa jest integracyjna. Warto zainteresować się współpracą z takimi szkołami, ponieważ zazwyczaj mają one dużo doświadczenia w budowaniu pozytywnego klimatu, stosowaniu metod włączających czy indywidualizujących ścieżkę nauczania. Dużą zaletą szkół integracyjnych jest większa niż w zwyczajnych szkołach potrzeba rozwijania współpracy pomiędzy wszystkimi uczestnikami procesu edukacyjnego. Jeśli szkoły zdecydują się na realizację międzynarodowego integracyjnego projektu młodzieżowego dla uczestników z niepełnosprawnością i bez, mogą skorzystać z porad, zawartych w publikacji „Bez barier, bez granic", lub innych zasobów dostępnych na stronie Centrum zasobów na rzecz włączania SALTO-YOUTH.

Rok szkolny w Polsce rozpoczyna się 1 września i kończy się w piątek po 20 czerwca. Składa się najczęściej z dwóch semestrów. Ciekawostką jest, iż termin ferii zimowych jest różny w różnych województwach i zmienia się co roku. Ferie odbywają się między połową stycznia a końcem lutego, a szczegółowy harmonogram dla poszczególnych województw jest publikowany przez MEN dwa lata wcześniej. W czasie ferii szkoły często oferują dodatkowe zajęcia w kółkach zainteresowań.

W okresie Świąt Bożego Narodzenia i Świąt Wielkanocnych, obchodzonych według kalendarza gregoriańskiego, w szkołach są tygodniowe przerwy świąteczne. Oprócz tego szkoły nie pracują podczas świąt państwowych i religijnych, wolnych od pracy. 1 listopada w Polsce obchodzi się Dzień Wszystkich Świętych, 11 listopada – Narodowe Święto Niepodległości, a 6 stycznia – Święto Objawienia Pańskiego. 1 Maja to Międzynarodowe Święto Pracy, a 3 maja w Polsce obchodzi się Dzień Konstytucji. W czerwcu przypada jeszcze wolny dzień w Boże Ciało (zawsze w czwartek), święto ruchome obchodzone 60 dni po Wielkiej Nocy. Dniami wolnymi od

zajęć dydaktycznych są też 2 maja i piątek po święcie Bożego Ciała.

Planując wspólne działania warto pamiętać o tych terminach.

Mówi się, że różnice przyciągają. Na pewno tak jest, kiedy istnieje podstawa, na której możemy zbudować fundament porozumienia, aby z otwartością i ciekawością przyglądać się różnicom i konfrontować własne poglądy z poglądami innych. Proponuję do podstawy porozumienia założyć podobieństwa dwóch rodzajów. Po pierwsze warto odnaleźć jak najwięcej cech wspólnych, wynikających z porównania systemów edukacji i organizacji roku szkolnego. A po drugie, obydwie strony powinny mieć otwarte i refleksyjne nastawienie na nowe doświadczenia. Dobrze też wiedzieć jak i czego się uczyć podczas spotkań międzykulturowych. W tym celu bardzo pomocnym jest interaktywny zasób edukacyjny, opracowany pod auspicjami Rady Europy przez międzynarodowy zespół naukowców i praktyków. Służy on jako przewodnik do rozwijania kompetencji międzykulturowych przy okazji spotkań dzieci lub młodzieży z różnych krajów i nazywa się „Autobiografia spotkań międzykulturowych”[2].

Olena Styslavska

[2] http://www.coe.int/t/dg4/autobiography/default_en.asp.

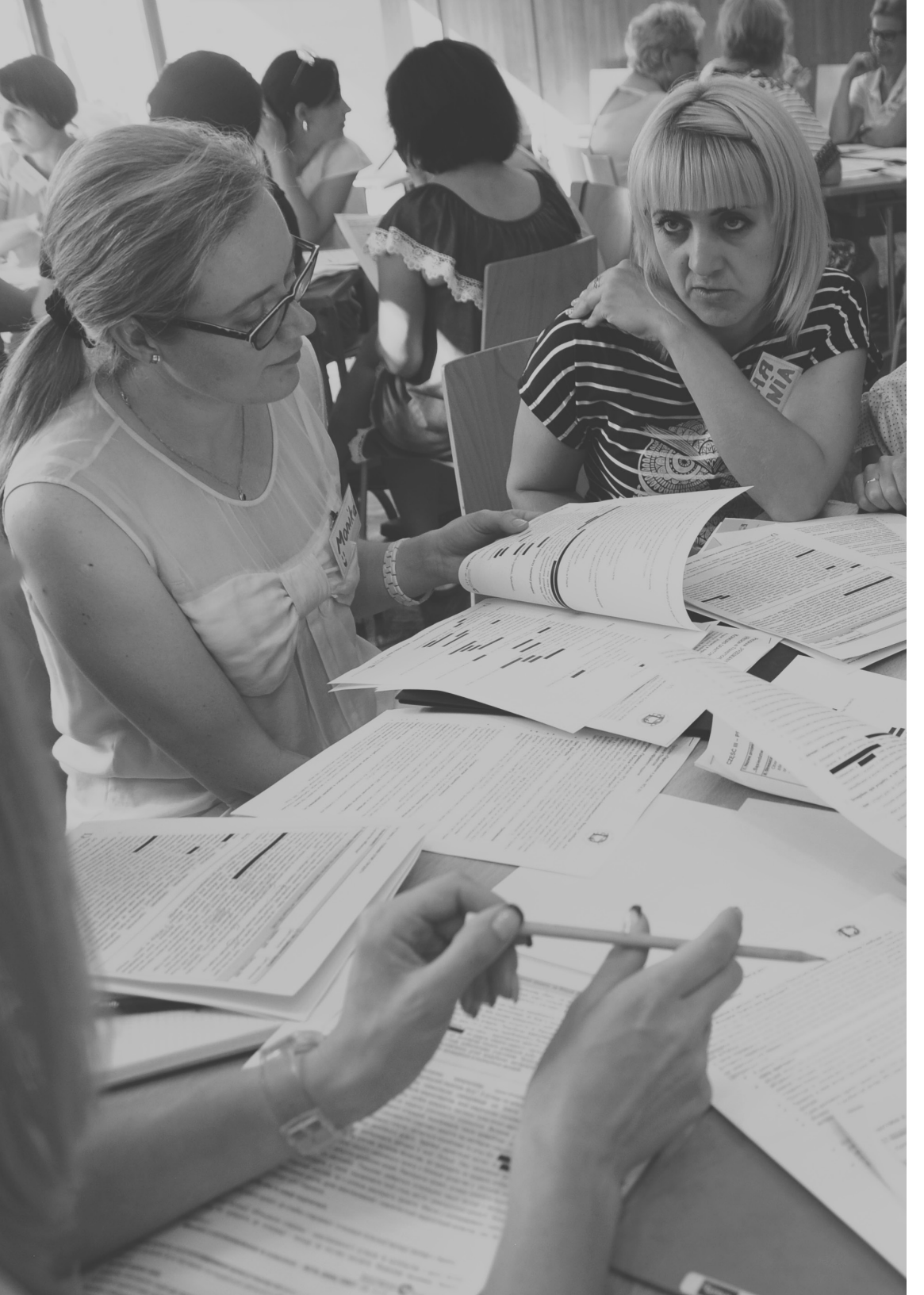

3 Kalendarz roku szkolnego w Ukrainie

Rok szkolny	1.09 - 25.05 (30.05)
I SEMESTR	1.09 - 25.12 (30.12) (a w nim ferie jesienne: ostatni tydzień października; dodatkowe dni wolne: 14.10 – Dzień Sił Zbrojnych)
Zimowe ferie świąteczne:	25 (30).12 – 14 (20).01
II SEMESTR	14.01-25.05 (20.01) (30.05)
Ferie wiosenne:	Ostatni tydzień marca lub tydzień w okresie Świąt Wielkanocnych

DODATKOWE DNI WOLNE:

8.03	Święto Kobiet
1-2.05	Dni Solidarności Ludzi Pracy
9.05	Dzień Zwycięstwa

2 tygodnie czerwca:

- Egzaminy uczniów klas dziewiątych;
- Specjalne praktyki dla uczniów klas dziesiątych;
- Tydzień edukacyjno-wycieczkowy uczniów klas 5-8.

Special
Jesus

4 Kalendarz roku szkolnego w Polsce

PIERWSZY SEMESTR (do 31.01)

01.09	początek roku szkolnego

DNI WOLNE:

01.11	Wszystkich Świętych
11.11	Dzień Niepodległości
23–31.12	zimowa przerwa świąteczna z okazji Świąt Bożego Narodzenia (obchodzonych zgodnie z kalendarzem gregoriańskim)
06.01	Święto Objawienia Pańskiego (zwane popularnie Świętem Trzech Króli)

Ferie zimowe – dwa tygodnie. Terminy różnią się w zależności od województwa. Odbywają się od połowy stycznia do końca lutego, a szczegółowy harmonogram dla poszczególnych województw jest publikowany przez MEN dwa lata wcześniej.

DRUGI SEMESTR (OD 1.02)

W szkołach podstawowych po 20 kwietnia odbywa się egzamin ośmioklasisty, który trwa 3 dni.

W liceach i technikach w maju odbywają się egzaminy maturalne (zwykle 4–22 maja).

DNI WOLNE:

Sześciodniowa wiosenna przerwa przerwa świąteczna w okresie Świąt Wielkiej Nocy (obchodzonych zgodnie z kalendarzem gregoriańskim)

01.05	Międzynarodowe Święto Pracy
03.05	Święto Konstytucji (2 maja dyrektorzy ustalają jako dzień wolny od zajęć dydaktycznych i w ten sposób uczniowie zyskują więcej wolnego)

Uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej (popularnie zwana Bożym Ciałem) – zawsze wypada w czwartek – święto ruchome obchodzone 60 dni po Wielkiej Nocy. Piątek po Bożym Ciele też jest dniem wolnym od zajęć dydaktycznych.

Pierwszy piątek po 20 czerwca – koniec zajęć dydaktyczno-wychowawczych.

5 Projekt edukacyjny i możliwe formy działania

Czym jest projekt?

Zanim zaczniemy planować realizację wspólnego z partnerem projektu wymiany młodzieży, warto sprawdzić, czy pod słowem projekt my i partner rozumiemy to samo, albo prawie to samo. W dzisiejszych czasach prawie w każdej szkole są realizowane projekty: edukacyjne, socjalne, infrastrukturalne. Często okazuje się, że pod słowem projekt ktoś rozumie co innego niż my – - jednorazową akcję/działanie, bądź wprost przeciwnie pod terminem projekt kryje się regularne działanie prowadzone w szkole od wielu lat. Tymczasem klasycznie rozumiany projekt to konsekwentne działania mające na celu osiągnięcie ściśle określonych zadań, realizowane w określonych ramach czasowych i prowadzące do mierzalnych efektów.

Czyli przekładając na naszą rzeczywistość: planując realizację projektu wymiany młodzieży, zastanówmy się nad tym, co chcemy zmienić w istniejącej sytuacji, jakie umiejętności mogą rozwinąć nasi uczniowie, co możemy zaoferować uczniom partnerskiej placówki, w jakim terminie można to zrealizować i co chcemy osiągnąć.

Najczęściej chcąc zrealizować projekt wymiany młodzieżowej, będziemy próbować szukać dodatkowych (poza rodzicielskimi) finansów. Tak w Polsce jak i w Ukrainie są instytucje i organizacje, które takie wsparcie proponują, ale oczywiście aby je uzyskać trzeba wystartować w konkursie zgłaszając wniosek, czyli nasz pomysł na projekt opisany w zaproponowany przez sponsora sposób.

Tak zwany wniosek projektowy i to co mamy w nim zawrzeć może się nieznacznie różnić w zależności od sponsora. Najczęściej jednak możemy spotkać się z punktami, które wymieniamy poniżej:

- Krótki opis organizacji składającej wniosek
- Opis sytuacji lub środowiska/młodzieży, która weźmie udział w wymianie
- Cel i zadania
- Plan realizacji
- Przewidywane rezultaty (efekty)

- Budżet
- Monitoring i ewaluacja
- Załączniki

Od czego zacząć, czyli kim jesteśmy i jakie są nasze potrzeby

Często projekty realizowane przez organizacje pozarządowe lub instytucje państwowe mają na celu rozwiązanie pewnego problemu, zmianę sytuacji na lepszą. Dlatego we wnioskach dotyczących takich projektów należy opisać problem i jego przyczyny, podać statystykę następstw istnienia problemu. W tym przypadku realizacja projektu to zaplanowane rozwiązanie problemu.

Planując projekt dotyczący wymiany młodzieży staramy się zrozumieć aktualne potrzeby młodzieży. Obserwując naszych uczniów, planujemy, jakie umiejętności i postawy chcemy w nich rozwinąć, i z jakim partnerem możemy to osiągnąć. A może ktoś może podzielić się z nami swoim doświadczeniem czy umiejętnościami? Wszystkie te myśli w niektórych wnioskach możemy zawrzeć we wstępie lub opisie sytuacji.

Taki opis to ważny punkt, gdyż świadczy on o potrzebie realizacji projektu i pozwala ocenić, na ile zaproponowane przez nas działania będą interesujące dla ich odbiorców, czyli naszych uczniów. Warto pamiętać, że taki opis musi odnosić się do młodzieży tak z Ukrainy, jak i z Polski. Pokazuje on, czy znamy młodzież z partnerskiej szkoły i jej potrzeby. Jeżeli uczestniczymy w konkursie lub programie grantowym, opis ma przekonać komisję konkursową, że istniejąca sytuacja potrzebuje zmian, które mogą nastąpić dzięki pewnej działalności w ramach danego projektu. Albo też, że projekt niesie za sobą korzyści dla młodzieży wykraczające poza to, co otrzymaliby biorąc udział w zwykłym wyjeździe turystycznym.

Na przykład, w jednej z ukraińskich szkół młodzież nie była za bardzo zainteresowana sportem, zajęciami WF. W tym czasie Polska i Ukraina przygotowywały się do organizacji mistrzostw w piłce nożnej Euro 2012. Była to okazja, aby zwiększyć zainteresowanie młodzieży sportem organizując „Małe Euro" wśród drużyn szkoły z Polski i szkoły z Ukrainy. Te zawody odbywały się po obu stronach granicy.

Dokąd zmierzamy, czyli cel naszego projektu

Określając cel wymiany młodzieżowej możemy przypomnieć sobie kryteria, które pomogą nam wyraźnie sformułować to, co chcemy osiągnąć, a mianowiecie kryteria SMART:

- Specific – skonkretyzowany – czy wystarczająco zrozumiała jest odpowiedź na pytania: Co? Jak? Kiedy? Gdzie?
- Measurable – mierzalny – czy da się w liczbach lub innych wskaźnikach czy miernikach wyrazić, jakie zmiany odbędą się i na ile zmieniła się sytuacja?
- Achievable – osiągalny – na ile nasz cel jest możliwy do osiągnięcia.

- Realistic – realny – czy realizacja projektu doprowadzi do zmian przewidzianych w zadaniach?
- Time-bound – określony w czasie – czy zadania odzwierciedlają okres, w ramach którego cele mają być osiągnięte?

Cel ogólny w projektach wymiany młodzieżowej określa to, co chcemy osiągnąć realizując wymianę. A w **celach szczegółowych** opisujemy konkretne osiągnięcia, które mają przyczynić się do zmiany sytuacji w środowisku młodzieżowym.

Podajemy niektóre przykłady **celów ogólnych i szczegółowych** projektów wymiany młodzieżowej.

Przykład 1.

Cel ogólny: Aktywizacja i polepszenie działań samorządu uczniowskiego w szkole nr 26 z Nowego Sącza i szkole nr 4 ze Lwowa dzięki wymianie doświadczeń z zakresu funkcjonowania samorządu uczniowskiego w obu szkołach.

Cele szczegółowe:

- Przygotowanie 24 uczniów z lwowskiej szkoły do organizacji i przeprowadzenia wyborów do samorządu uczniowskiego w swojej szkole.
- Opracowanie planów pracy samorządów uczniowskich polskiej i ukraińskiej szkoły z uwzględnieniem polsko-ukraińskiej wymiany młodzieżowej.

Przykład 2.

Celem ogólnym jest podwyższenie poziomu wiedzy 40 osób (młodzież z Polski i Ukrainy w wieku 14-17 lat, w tym także młodzi ludzie z mniejszości ukraińskiej i polskiej) o prawach mniejszości narodowych i etnicznych.

Cele szczegółowe:

- Nawiązanie i intensyfikacja kontaktów i integracji między polską a ukraińską młodzieżą – przedstawicielami mniejszości narodowych w trakcie realizacji projektu i po jego zakończeniu;
- Podwyższenie poziomu wiedzy i umiejętności polskiej i ukraińskiej młodzieży w zakresie reportażu, kręcenia materiałów wideo za pomocą telefonu komórkowego, rozwój twórczości, a także uzyskanie wiedzy o prawie autorskim i wykorzystywaniu materiałów wideo;
- Wymiana doświadczeń związanych z działalnością mniejszości ukraińskiej w Polsce i polskiej na Ukrainie, zachowanie zwyczajów narodowych i języka, co ma sprzyjać walce z uprzedzeniami i stereotypami;

- Podwyższenie poziomu wiedzy polskiej i ukraińskiej młodzieży na temat kompetencji i obowiązków osób odpowiadających za prawa mniejszości narodowych i etnicznych w regionie;
- Popularyzacja wiedzy o historii i prawach mniejszości narodowych i etnicznych w szkołach w Polsce i na Ukrainie poprzez prezentację wystawy fotografii i minireportaży.

Skąd będziemy wiedzieć, czy nam się udało, czyli jakie rezultaty chcemy osiągnąć?

Opisując nasz pomysł w formie wniosku projektowego będziemy musieli opisać jego rezultaty. Ten punkt często przysparza nam trudności i bywa też, że rezultaty mylimy z produktami projektu. A rezultaty to nic innego jak to co chcemy osiągnąć i to co chcemy, aby się odbyło i zmieniło w naszych uczniach. Starając się jak najlepiej napisać wniosek projektowy, aby dostać dofinansowanie, czasem zapominamy, że rezultaty tak naprawdę przede wszystkim służą nam i naszej młodzieży. Powinny pomóc odpowiedzieć nam na pytanie: czy udało nam się to, co zaplanowaliśmy.

Opisując rezultaty (efekty) projektu wymiany młodzieżowej, możemy je pogrupować odpowiednio do skali oddziaływania:

- Krótkotrwałe (natychmiastowe) – ilościowe rezultaty projektu; to co zmieni się od razu po jego realizacji, najczęściej są to po prostu zrealizowane cele szczegółowe projektu.
- Długotrwałe (jakościowe) rezultaty projektu – tak zwane „następstwa", „oddziaływanie" w dłuższej perspektywie. Czyli to, co trudno jest zmierzyć, i czego być może nie będzie można zauważyć od razu po skończonej realizacji projektu, ale to właśnie to, co nas przybliża do naszego dalekosiężnego celu.

Planowanie rezultatów powinno być rozważne, opierać się na własnym wcześniejszym doświadczeniu albo na doświadczeniu partnerów, a także powinna mu towarzyszyć analiza możliwych ryzyk.

Przykład 1.

I tak rezultaty projektu dotyczącego samorządów uczniowskich we Lwowie i Nowym Sączu mogłyby wyglądać na przykład tak:

- Podniesienie wiedzy i umiejętności z zakresu organizacji i przeprowadzania wyborów do samorządu uczniowskiego przez 24 uczniów z lwowskiej szkoły i 24 z nowosądeckiej szkoły.
- Opracowane plany działań samorządu uczniowskiego w szkole we Lwowie i w szkole w Nowym Sączu.

Długotrwałym rezultatem (efektem) będzie kształtowanie postawy obywatelskiej, obywatela charakteryzującego się wartościami demokratycznymi, aktywną działalnością społeczną, umiejącego walczyć o swoje prawa.

Przykład 2.

Zaprezentujemy przykład rezultatów projektu, którego celem było rozpowszechnienie wiedzy wśród młodzieży z Polski i Ukrainy o różnych formach wolontariatu, a także zachęcenie młodzieży do działalności społecznikowskiej poprzez przekonanie uczestników do praktycznych korzyści z ich działalności jako wolontariuszy w czasie 4 miesięcy projektu.

Rezultaty projektu:

- 24 uczestników projektu rozszerzy swoją wiedzę o różnych formach wolontariatu i plusach udziału w różnych akcjach opartych na wolontariacie; (co można zbadać za pomocą testów wiedzy na początku i końcu projektu);
- 120 uczniów z każdej z 4 szkół Ukrainy i Polski dowie się o projekcie i o tym, jakie cele udało się osiągnąć, z prezentacji multimedialnej projektu (potwierdzenie – dokumentacja fotograficzna z każdej szkoły);
- 24 uczestników projektu i 4 ich opiekunów z Ukrainy i Polski rozwinie swoje umiejętności komunikacyjne i zdobędzie nowe kontakty w czasie spotkań z wolontariuszami z różnych organizacji pozarządowych, co będzie ich zachęcać do aktywnej działalności wolontariackiej;
- 24 uczestników projektu i 4 ich opiekunów z Polski i Ukrainy pogłębi swoją wiedzę o historii Warszawy (potwierdzenie – lista odwiedzających w dniu gry miejskiej i wykorzystanie aktywnych form ewaluacji);
- 24 uczestników projektu i 4 ich opiekunów z Polski i Ukrainy zintegruje się i będzie nawiązywać i wzmacniać kontakty w czasie realizacji projektu (sposób pomiaru – za pomocą aktywnych form ewaluacji na początku i pod koniec projektu);
- rozwój i pogłębienie stosunków między partnerami projektu i szkołami, w których uczą się uczestnicy, a także między uczestnikami projektu w czasie jego trwania i po zakończeniu, co można zmierzyć za pomocą aktywności w grupie na Facebooku, a także przyszłych zaplanowanych wspólnych wydarzeń.

Przewiduje się, że niektóre rezultaty zostaną osiągnięte w długoterminowej perspektywie, dłuższej niż 4 miesiące projektu. Na przykład, rozwój i zacieśnienie kontaktów między uczestnikami projektu będą zauważalne co najmniej za pół roku. Popularyzacja wolontariatu jako aktywnej i pożytecznej formy spędzenia wolnego czasu przez młodzież poprzez rozpowszechnienie multimedialnej prezentacji projektu (która

będzie cały czas dostępna) to próba zmniejszenia problemu małej popularności wolontariatu wśród młodzieży.

Wybierając temat naszego projektu kierujmy się przede wszystkim tym, co będzie interesujące i wartościowe dla naszej młodzieży. Jednak sam temat to nie wszystko – wybierając formę działań próbujmy odejść od sztampowych wycieczek, czy wspólnych warsztatów. Aby wam to ułatwić poniżej przedstawiamy listę działań – może Was ona zainspiruje. Im oryginalniejszy projekt, tym większa szansa na zdobycie na niego dofinansowania.

Możliwe formy działań dla uczniów:

6 Przygotowanie wymiany polsko – ukraińskiej

I. Nawiązanie partnerstwa

Warunkiem udanego partnerstwa jest dobre porozumienie między nauczycielami prowadzącymi projekt. To nauczyciele będą w dłuższym czasie podtrzymywać współpracę miedzy szkołami, a uczniowie szybko kończą szkołę (w Polsce) i zwykle uczestniczą w jednym pełnym cyklu wymiany. Szkoły mogą podpisać list intencyjny, który jest pomocny przy załatwianiu różnych formalności czy pozyskiwaniu dodatkowych środków. Przed wizytą uczniów na Ukrainie warto zorganizować w obu szkołach spotkania nauczycieli. Im większa liczba nauczycieli odwiedzi szkoły partnerskie, tym łatwiej jest promować projekt w środowisku lokalnym. Rodzice polskich uczniów mają wiele obaw przed wysłaniem swoich dzieci za wschodnią granicę, a im dalej od tej granicy, tym obawy te są silniejsze. Na podstawie informacji medialnych często wyrabiają sobie niekorzystne zdanie na temat mieszkańców Ukrainy i nie mają możliwości zweryfikowania tych poglądów. Dlatego warto zacząć współpracę od zaproszenia uczniów ukraińskich do swojej szkoły, a dopiero później planować rewizytę. Będzie to już wyjazd do przyjaciół, a nie całkiem w nieznane.

II. Przygotowania do wyjazdu na Ukrainę.

Zaczynamy od przedstawienia uczniom ogólnej koncepcji projektu, terminu, kosztów. Po zebraniu grupy chętnych trzeba spotkać się z uczniami i zapoznać z miejscem projektu (najlepiej przekazać relacje z osobistej wizyty). W następnej kolejności organizujemy spotkanie z rodzicami i dokładnie opowiadamy o miejscu projektu, szkole ukraińskiej, programie i celach edukacyjnych, podróży, zakwaterowaniu i wyżywieniu, walucie i wymianie. Zbieramy też informacje o stanie zdrowia uczestników i zażywanych lekach, aby w razie wypadku lub choroby można było udzielić pomocy. Można też zorganizować wideokonferencję za pośrednictwem Skype'a z ukraińskim partnerem i pokazać podgląd z ulicznych kamer w miejscu organizacji spotkania. Sympatycznym gestem jest przekazanie gospodarzom pamiątki od uczestników. Najlepiej, jeśli uczniowie taki upominek wykonają sami, a podczas pracy grupa integruje się. Jest to też okazja do rozmów i omawiania ewentualnych problemów.

III. Dokumentacja projektu.

W teczce z dokumentacją wyjazdu powinno się znaleźć:

- zaproszenie od partnera zawierające termin, temat wyjazdu i liczbę uczestników i opiekunów oraz warunki zakwaterowania i wyżywienia uczestników.
- dokumenty wycieczki wskazane w rozporządzeniu ministra w sprawie organizacji wyjazdów szkolnych: karta wycieczki, harmonogram, lista uczestników, lista opiekunów, zgody rodziców, regulamin wycieczki podpisany przez uczniów, zaświadczenie o uprawnieniach kierownika wycieczki, polisa ubezpieczeniowa od kosztów leczenia i NNW. Dobra rada: do obowiązującej listy uczestników warto dodać rubrykę z telefonem do rodziców – mamy wszystkie potrzebne informacje zawsze przy sobie.
- oświadczenie rodziców o przekazaniu opieki nad dzieckiem opiekunowi podczas pobytu za granicą (przepisy mówią, że podpisy rodziców lub opiekunów prawnych powinny być potwierdzone przez notariusza – maksymalna stawka za taką usługę to ok. 25 zł od jednego podpisu).

Dla dyrektora szkoły trzeba przygotować listę imienną uczestników z podanym wiekiem. Dyrektor musi zgłosić każdy wyjazd zagraniczny do organu prowadzącego (gmina lub powiat) oraz do kuratorium. Do listy załącza się również program wizyty.

Każdy uczestnik wyjeżdżający na Ukrainę musi posiadać paszport. Ważność paszportu musi wynosić co najmniej 3 miesiące od przewidywanego terminu powrotu do kraju.

Dobra rada: warto wykonać kserokopie strony ze zdjęciem paszportu uczestnika i mieć je tak na wszelki wypadek przy sobie.

IV. Transport.

Zależy od miejsca początku i końca podróży i dostępu do środków komunikacji. Wygodnym środkiem transportu jest mały bus. Warto zapytać kierowcy przed wyjazdem, czy posiada „Zielona Kartę" do ubezpieczenia OC. Może to być obiektem zainteresowania lokalnej policji. Stanowczo odradzam umieszczanie bagażu na przyczepce. Ukraińskie busy osobowe nie mogą ciągnąć przyczepki (informacja od ukraińskiego przewoźnika). Podczas przekraczania granicy bus z dziećmi + przyczepka z bagażem jest pojazdem „niesklasyfikowanym". Można się narazić na przeganianie z pasa na pas odprawy i przedłużenie czasu przekraczania granicy.

Renata Barnaś

Szkolna koordynatorka współpracy międzynarodowej przy Publicznym Gimnazjum w Czarnkowie (na podstawie własnych doświadczeń, 20-letniego doświadczenia w organizacji projektów międzynarodowych, w tym trzyletniego doświadczenia w projektach polsko-ukraińskich)

7 Dokumentacja, o której należy pamiętać przy wymianie młodzieży

Przede wszystkim należy podkreślić, że pakiet dokumentów w przypadku realizacji wspólnego międzynarodowego projektu młodzieżowego będzie praktycznie identyczny, niezależnie od tego, wymiana odbywa się w ramach partnerstwa z Polską, czy np. z Niemcami, Portugalią, Austrią czy Turcją. Załatwienie niezbędnych dokumentów wymaga sporo wysiłku i czasu, zależy też od naszej wiedzy na temat wszystkich potrzebnych dokumentów. Liczba dokumentów, które należy zebrać, może odstraszyć niektóre osoby, szczególnie w przypadku, gdy jest to pierwsze doświadczenie organizacji wyjazdu poza granice Ukrainy. Jednak przy dobrej organizacji i chęci zrobienia czegoś ciekawego i pożytecznego wraz ze swoimi wychowankami, wspólnie z kolegami z innego kraju, wszystkie formalności związane z przygotowaniem dokumentów na pewno uda się załatwić. Międzynarodowa wymiana młodzieży umożliwia poznanie innych osób, przedstawienie się i opowiedzenie o sobie, zrozumienie, w czym jesteśmy podobni i czym tak naprawdę różnimy się od innych. Czas spędzony wspólnie przez młodzież z różnych krajów pozostaje w pamięci jako radość rozmów, serdeczność i humor, wspólnie wykonane zadania, wspólne wycieczki i zabawy, dyskusje, pikniki czy też przekazywanie pamiątek, i nierzadko przerasta w wieloletnią przyjaźń między uczniami. Wówczas już praktycznie nikt nie pamięta o czasie i staraniach poświęconych na załatwianie formalności. Przy organizacji kolejnej wymiany przypominamy już sobie uzyskane wcześniej doświadczenie. Poniżej przedstawiamy kilka rad w oparciu o kilkuletnie doświadczenie w zakresie organizacji szkolnej wymiany młodzieży, w tym w ramach ukraińsko-polskich projektów edukacyjnych.

Na początek należy z własnej perspektywy i z perspektywy szkoły określić, jak widzimy przyszłą współpracę ze szkołą partnerską z Polski, omówić z całym zespołem lub przynajmniej z zainteresowaną grupą nauczycieli i administracją szkoły potrzeby,

możliwości i korzyści, które niesie taka współpraca. Bo przecież współpraca szkół to nie tylko wymiana młodzieży. Może to być wymiana między pedagogami lub realizacja poszczególnych zadań bez wizyty w drugim kraju. Można zorganizować konferencję online lub transmisję internetową zajęć. Najlepiej taką współpracę zaplanować na kilka lat i określić tematykę wspólnych projektów. Również z tego względu warto przygotować i podpisać porozumienie o planowanej współpracy z partnerem z Polski (patrz Załącznik 1). Takie porozumienie (list intencyjny) podpisywane jest na okres 3-5 lat, podaje się w nim informację na temat placówek oświatowych, które będą współpracować, tematykę wspólnych projektów, można zaznaczyć planowane terminy przyszłych wymian między nauczycielami i uczniami. Warto sporządzić takie porozumienie od razu w dwóch językach, ukraińskim i polskim, wówczas unikniemy konieczności tłumaczenia go przy załatwianiu różnych formalności, czego mogą od nas wymagać np. organy prowadzące lub pracownicy wydziałów oświaty w Ukrainie, przygotowujący zgodę na wyjazd uczniów do Polski. Takie porozumienie będzie też świadczyło o tym, że zaplanowany wyjazd nie jest jednorazową wycieczką turystyczną, a stanowi część szerszej współpracy szkół.

Gdy już mamy porozumienie o współpracy, oznacza to, że mamy też pomysły na wspólne projekty, a więc prędzej czy później odbędzie się podróż dzieci i nauczycieli ukraińskich do Polski. Od czerwca 2017 wprowadzono ruch bezwizowy dla obywateli Ukrainy na terenie Unii Europejskiej. Znacznie uprościło to proces kompletowania dokumentacji potrzebnej dla wyjazdu młodzieży poza granice Ukrainy, ponieważ wszyscy posiadacze paszportów biometrycznych mają obecnie możliwość bezwizowego przekroczenia granicy.

Nauczyciele i uczniowie powinni mieć zatem przede wszystkim ważne dokumenty podróży: paszport biometryczny (dziecięcy paszport zagraniczny można wyrobić dziecku w zasadzie od razu po urodzeniu), ważny co najmniej 3 miesiące od przewidywanego terminu powrotu na Ukrainę. Według nowych zasad, paszport zagraniczny dla dzieci od 12 roku życia wyrabia się już z chipem z danymi biometrycznymi (w związku z tym dziecko musi być obecne przy składaniu dokumentów, w celu zdjęcia odcisków palców i zrobienia fotografii). Taki paszport ważny jest na okres 4 lat. Od 16 roku życia dziecku można wyrobić paszport taki jak dla osoby dorosłej, o terminie ważności 10 lat. Przy składaniu dokumentów potrzebnych do wyrobienia paszportu będzie potrzebny kod identyfikacyjny (odpowiednik numeru PESEL, dla dzieci powyżej 14 roku życia), akt urodzenia, wniosek wypełniony przez jedno z rodziców – dla niepełnoletniego dziecka do lat 16 (zazwyczaj wypełniany na miejscu przez rodziców), kopie paszportów rodziców. Dla dzieci, które mieszkają tylko z jednym z rodziców, potrzebna jest dodatkowo zgoda drugiego rodzica na wyrobienie paszportu, lub też dokument poświadczający brak drugiego rodzica (potrzebne mogą być takie dokumenty jak: zaświadczenie o zamieszkaniu dziecka z rodzicem składającym wniosek o paszport, akt zgonu, postanowienie sądu o pozbawieniu praw rodzicielskich itd.).

Kolejnym dokumentem przydatnym przy organizacji wymiany młodzieży jest zaproszenie przygotowane przez stronę polską dla przedstawicieli ukraińskiej szkoły partnerskiej na kilkudniowy pobyt w Polsce (patrz Załącznik 2). Takie zaproszenie adresowane jest do kierownika placówki; należy w nim podać: okres pobytu na terytorium Polski, temat projektu, informację o tym, w jaki sposób będzie zorganizowane zakwaterowanie i wyżywienie młodzieży i dorosłych, imienną listę zaproszonych nauczycieli i uczniów z podaniem dat urodzenia, numerów paszportów i terminów ich ważności. W tekście zaproszenia warto również podać dane kontaktowe koordynatora projektu lub kierownika placówki: numer telefonu komórkowego i adres poczty elektronicznej. Taka informacja może być przydatna przy przekraczaniu granicy – niekiedy przedstawiciele straży granicznej sprawdzają prawdziwość danych w zaproszeniu (patrz Załącznik 2).

Opisując w zaproszeniu organizację pobytu strony ukraińskiej w Polsce, należy dokładnie wskazać źródła finansowania. Jeżeli wymiana młodzieży odbywa się w ramach projektu finansowanego ze środków publicznych (polskich lub unijnych), w zaproszeniu należy wyraźnie wskazać nazwę projektu oraz grantodawcę (instytucję lub program finansujące wymianę), a także zaznaczyć, że wszystkie wydatki związane z wyżywieniem i zakwaterowaniem strony ukraińskiej są pokrywane w ramach danego projektu. Jeżeli do wymiany dochodzi dzięki wsparciu finansowemu rodziców i lokalnych sponsorów, wpisujemy, że zakwaterowanie i wyżywienie uczestników ukraińskich jest zapewniane przez stronę polską, a dokładnie: zakwaterowanie i wyżywienie będą zapewniane przez polskie rodziny. Przy przekraczaniu granicy, takie zaproszenie stanowi potwierdzenie, że uczestnicy wymiany dysponują odpowiednimi środkami na pokrycie kosztów pobytu w innym kraju.

Warto, by lista zaproszonych osób w zaproszeniu zawierała kilka rezerwowych nazwisk (co najmniej 1 osoba dorosła i 1-2 uczniów). W przypadku niespodziewanych okoliczności nie trzeba będzie zmniejszać ogólnej liczby uczniów uczestniczących w wymianie, odkładać wyjazdu, czy też zmuszać chorego nauczyciela do wyjazdu, bo wymaga tego projekt.

Tak samo, jak w przypadku porozumienia o współpracy (listu intencyjnego), zaproszenie też warto przygotować w dwóch językach: po polsku na potrzeby przekraczania granicy i po ukraińsku dla pracowników ukraińskich wydziałów oświaty, którzy będą wymagać tłumaczenia. Takie zaproszenie wysyłamy faksem/mailem do partnera ukraińskiego, oryginał zaproszenia wysyłamy zaś pocztą na adres szkoły ukraińskiej – na potrzeby przekraczania granicy lub w celu przedstawienia wydziałom oświaty.

Podczas wyjazdu za granicę, oprócz dokumentów podróży i zaproszenia, potrzebna jest jeszcze zatwierdzona prawnie zgoda na wyjazd dziecka za granicę. Taki dokument musi być podpisany przez obydwoje rodziców, a w przypadku rozwodu, zamieszkania jednego z rodziców w innym mieście lub państwie, śmierci jednego z rodziców, trzeba przestawić dodatkowe dokumenty, których przygotowanie może wymagać do-

datkowego czasu. Od czerwca 2015 roku, aby otrzymać paszport zagraniczny, wszystkie osoby powyżej 12 roku życia powinny złożyć odciski palców. To również wymaga zgody rodziców. Zgodę na wyjazd dziecka za granicę i pozwolenie na pobranie odcisków palców warto przygotować w ramach jednego dokumentu i przy tym wskazać w nim nazwiska co najmniej dwóch osób dorosłych. W przypadku niespodziewanej choroby, czy innych nieprzewidywalnych okoliczności, dziecko będzie mogło pojechać pod opieką innej osoby dorosłej.

W pakiecie dokumentów powinny znaleźć się też: ubezpieczenie zdrowotne dla uczniów i dorosłych opiekunów, zgoda na organizację wyjazdu przez szkołę, ze wskazaniem wszystkich uczestników projektów oraz lekarskim zaświadczeniem o stanie zdrowia wszystkich dzieci. Aby otrzymać zgodę na organizację wyjazdu, szkoła powinna złożyć wniosek do nadzorującego wydziału oświaty – często wymagany jest oryginał zaproszenia i tłumaczenie na język ukraiński. Zgoda na organizację wyjazdu będzie też podstawą do organizacji zastępstwa za zajęcia i opłaty wynagrodzenia. List, znajdujący się w Załączniku 2, łatwo można przerobić i adresować na różne instytucje w celu przygotowania odpowiednich dokumentów lub też otrzymania zniżek na organizację noclegów, wyżywienia, kupno materiałów na potrzeby projektu czy organizację transportu itd.

Jak widać więc, skompletowanie wszystkich dokumentów koniecznych do uzyskania wizy jest sprawą niełatwą, ale możliwą do wykonania. Najważniejsze, aby robić to odpowiednio wcześniej, nie odkładać na ostatnią chwilę.

Życzę sukcesów w realizacji wymian młodzieżowych!

Ludmyła Roman

Koordynatorka programów edukacyjnych Laboratorium Edukacji Obywatelskiej „Poszuk" („Poszukiwania") Towarzystwa Lwa (Lwów, Ukraina), nauczycielka Lwowskiego Gimnazjum Akademickiego przy Uniwersytecie Narodowym „Politechnika Lwowska"

8 Źródła finansowania wymiany polsko-ukraińskiej

1. Narodowe Centrum Kultury: Polsko-Ukraińska Wymiana Młodzieży

Program skierowany jest do dzieci i młodzieży w wieku 12-18 lat. W ramach Programu możliwe jest dofinansowanie projektów obejmujących pobyt w Polsce grupy ukraińskiej młodzieży wraz z opiekunami, realizującej projekt wspólnie z grupą polskiej młodzieży.

http://www.nck.pl/o-programie-2/

2. Polsko-Ukraińska Rada Wymiany Młodzieży

Powołana przez polski i ukraiński rząd. W Polsce Instytucją Zarządzającą jest Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji. Od 2016 roku na dofinansowanie polsko-ukraińskich projektów młodzieżowych przeznaczana jest kwota 3 800 000 zł rocznie.

http://www.wymianymlodziezy.frse.org.pl/

3. Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży

W ramach programu istnieje możliwość sfinansowania trójstronnych projektów wymiany młodzieży – dla młodzieży z Polski, Niemiec i kraju trzeciego.

https://pnwm.org/dotacja/projekty-trojstronne/

4. Erasmus +

Młodzież – Akcja 1. Mobilność edukacyjna: Wymiany młodzieży, Wolontariat Europejski (EVS) i wyjazdy osób pracujących z młodzieżą. Wymiana młodzieży: Projekty mogą być poświęcone dowolnemu tematowi, najważniejszym celem jest zdobywanie doświadczeń poza murami szkoły czy uczelni. W międzynarodowej wymianie może uczestniczyć młodzież w wieku 13-30 lat z co najmniej dwóch państw, z których przynajmniej jedno jest krajem biorącym udział w programie. Minimalna liczba uczestników projektu wynosi 16 osób, maksymalna – 60. Wymiana może trwać od 5 do 21 dni, nie licząc czasu podróży.

http://erasmusplus.org.pl/mlodziez/akcja-1/

5. Ministerstwo Edukacji Narodowej: Międzynarodowa wymiana młodzieży

W związku z powołaniem Polsko-Ukraińskiej Rady Wymiany Młodzieży, MEN nie dofinansowuje już bezpośrednio projektów wymiany polsko-ukraińskiej. Od 2017 roku konkurs dotyczył realizacji projektów z zakresu współpracy młodzieży z następującymi państwami: Armenia, Azerbejdżan, Białoruś, Gruzja, Mołdawia i Izrael. Choć konkurs nie dotyczy współpracy z Ukrainą, może być to ciekawa możliwość dla szkół posiadających partnerów w innych krajach.

https://www.gov.pl/web/edukacja/miedzynarodowa-wymiana-mlodziezy

6. Ukraińskie Ministerstwo Młodzieży i Sportu

W związku z powołaniem Polsko-Ukraińskiej Rady Wymiany Młodzieży, po stronie ukraińskiej analogiczny do polskiego konkurs jest organizowany przez Ministerstwo Młodzieży i Sportu. Projekty mogą być realizowane zarówno na terenie Polski jak i Ukrainy. Czas trwania wymiany – od 5 do 10 dni, może wziąć w nich udział od 10 do 40 osób (równa liczba z obu krajów), w wieku od 14 do 35 lat.

Dane na temat realizacji konkursu w 2019 roku:
http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/519

7. Samorządy lokalne

Sprawdźmy możliwości finansowania w samorządach gminnych lub wojewódzkich. Samorząd gminny może dysponować pewnymi środkami na współpracę międzynarodową – np. na współpracę z miastami partnerskimi, ale nie tylko. Warto porozmawiać i dowiedzieć się czy mogą dofinansować wybrane koszty naszej inicjatywy wymiany młodzieżowej. Zainteresujmy się też konkursami ogłaszanymi przez Urzędy Marszałkowskie – w ramach niektórych z nich może istnieć możliwość uzyskania dofinansowania projektów wspierających wielokulturowość, dialog międzykulturowy, przeciwdziałanie stereotypom. Dobrym pomysłem może być zorientowanie się jakie są priorytety i dopytanie, czy organizatorzy konkursu widzą możliwość wsparcia wymian takich jak planowana przez nas.

9 Dobre praktyki: Polsko-Ukraińska Akademia Dialogu

Polsko-Ukraińska Akademia Dialogu to projekt wymiany międzynarodowej uczniów z Gimnazjum im. ks. Wacława Rabczyńskiego w Wasilkowie i Gimnazjum w Sarnach na Ukrainie, który został zrealizowany na przełomie października i listopada 2014 roku. Spotkanie młodzieży było pokłosiem mojego uczestnictwa w polsko-ukraińskiej „Swatce" zorganizowanej przez Fundację Edukacji dla Demokracji i Towarzystwo Lwa. Za sprawą obu tych organizacji nauczyciele z sąsiadujących krajów spotkali się pod Lwowem, aby w trakcie trzydniowego intensywnego szkolenia zintegrować się, poznać swoje szkoły i stworzyć zarys potencjalnego projektu wymiany. Wybór padł na gimnazjum w Sarnach z kilku powodów. Oprócz dobrego kontaktu z reprezentantką Sarn, co wydaje się kwestią fundamentalną, zachęcające było również stosunkowo nieodległe położenie, dające szanse na nawiązanie trwalszej relacji pomiędzy naszymi placówkami w przyszłości. Ze wstępnych rozmów wynikało również, że nasi uczniowie funkcjonują w podobnych środowiskach o małomiasteczkowym charakterze, a także borykają się z podobnymi trudnościami tj. brak wiary w swoje możliwości, niechęć do szkoły i podejmowania własnych inicjatyw. Dodatkowym atutem była wielokulturowa przeszłość Sarn i Wasilkowa, co miało stać się kanwą dla naszej wymiany.

Gotowy pomysł został z sukcesem przekuty na dofinansowanie z Ministerstwa Edukacji Narodowej w ramach programu „Polsko-ukraińskiej współpracy młodzieży"[1]. Głównym celem Polsko-Ukraińskiej Akademii Dialogu było kształtowanie otwartych i dialogowych postaw opartych na poznawaniu wielokulturowego dziedzictwa małych ojczyzn i mechanizmów demokratycznych na szczeblu lokalnym. Program stworzył także możliwości do wzajemnej integracji poprzez poznawanie swoich kultur i tradycji, pracę w międzynarodowych zespołach oraz wspólną zabawę.

[1] Niestety z powodu niestabilnej sytuacji politycznej na Ukrainie program nie zakładał zorganizowania rewizyty.

Wybrane działania zrealizowane w toku inicjatywy:

- Fotoreportaże o wielokulturowości Wasilkowa i Sarn

  Uczestnicy projektu jeszcze przed spotkaniem mieli za zadanie poznać wielokulturową przeszłość rodzimych miejscowości i jej odzwierciedlenie w przestrzeni miejskiej. Po uzgodnieniu ze stroną ukraińską przyjęliśmy założenie, że forma zaprezentowania zebranego materiału będzie dowolna. Gimnazjaliści z Wasilkowa mieli za zadanie zrobić jedno zdjęcie związane ze zróżnicowaniem kulturowym miasta i opowiedzieć, co znajduje się na fotografii. Natomiast grupa ukraińska przygotowała film z archiwalnymi i współczesnymi zdjęciami okraszony informacjami o mniejszościach zamieszkujących Sarny przed wojną i w chwili obecnej.

- Wideokonferencja

  Dwa tygodnie przed rozpoczęciem projektu odbyła się rozmowa uczestników i opiekunów projektu poprzez Skype. Z powodu problemów wynikających z połączenia internetowego rozmowa ograniczyła się do przedstawienia

uczestników i wyrażenia obopólnej radości z planowanego spotkania. Skype był również wykorzystywany do komunikacji pomiędzy opiekunami projektu, ale również w indywidualnych rozmowach młodzieży przed i po spotkaniu w Wasilkowie.

- Foto – wycieczka po Białymstoku

W trakcie dwugodzinnego godzinnego spaceru zostały zaprezentowane najpiękniejsze zabytki Białegostoku, ale także te, które nierozerwalnie łączą się z wielokulturową historią miasta. Kolejnego dnia uczestnicy pokazali swoje zdjęcia, które poddane zostały grupowej ocenie w celu wyłonienia tych, które miały składać się na wystawę prezentującą różnorodność kulturową Podlasia.

- Wyjazdy edukacyjne śladami wielokulturowości Podlasia

Wyjazdy zakładały poznanie wielokulturowej tkanki naszego regionu, którą uczestnicy mieli za zadanie uwiecznić za pomocą kamer i zaprezentować w postaci krótkiego filmu. Odwiedziliśmy miejsca związane z konkretnymi grupami narodowymi, etnicznymi czy religijnymi. Poczynając od unickiej Świętej Wody, poprzez prawosławny Supraśl, żydowskie Krynki, a kończąc na tatarskich Kruszynianach. Podczas drugiej wycieczki zabraliśmy młodzież do Tykocina, gdzie o żydowskiej historii tego miasteczka dowiedzieli się dzięki grze miejskiej wykorzystującej quest, czyli rymowaną historię z zagadkami. Dzięki przetłumaczeniu go na język angielski młodzież jednakowo zaangażowała się w jego pokonanie. Skłoniło to również uczestników do rozmowy w tym języku, przynajmniej w niektórych zespołach.

- Debaty

W trakcie trwania projektu zorganizowane zostały dwie debaty. Pierwszą z nich było spotkanie z przedstawicielami władz samorządowych i lokalnych organizacji pt. „Polskie doświadczenie w budowaniu demokracji". Do rozmowy z uczniami o sukcesach i porażkach polskiej transformacji zaprosiliśmy przedstawicieli władz, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej i lokalnych organizacji pozarządowych. Druga była debatą oksfordzką, którą poprzedziły zajęcia poświęcone przygotowaniu wystąpień publicznych. Teza, którą samodzielnie sformułowała młodzież, dotyczyła aktualnego i wspólnego dla obu stron problemu i brzmiała następująco: „Tylko wyjazd zagranicę daje szansę na lepsze życie". Obie strony (propozycja i opozycja) były mieszane, a językami debaty były polski i ukraiński.

- Happening

  Ostatniego dnia wymiany odbył się happening „Otwórz się na dialog". Na starych płótnach młodzież namalowała symbole tolerancji i hasła nawołujące do dialogu. W trakcie przemarszu ulicami miasta uczestnicy rozdawali ulotki z informacją o projekcie, a także zaletami prowadzenia dialogu.

- Integracja

  Przez cały czas trwania wymiany stwarzane były warunki do wzajemnej integracji. Począwszy od pracy w zespołach polsko-ukraińskich po konkretne punkty programu. Kluczowa do stworzenia pozytywnej atmosfery w grupie była tzw. „nocka w szkole" w trakcie której integrowaliśmy się poprzez prezentacje swoich kultur „na wesoło", zajęcia sportowe, gry integracyjne, przygotowanie wspólnego posiłku czy solidarne łamanie ciszy nocnej. W następnym dniu odbyły się kolejne działania na rzecz zbudowania dobrej atmosfery w zespole m.in. kręgle i zajęcia na ściance wspinaczkowej.

Trudności w toku realizacji inicjatywy

- Ku mojemu zdziwieniu sporym problemem okazało się zrekrutowanie piętnastu uczestników wymiany z Wasilkowa. Błyskawicznie utworzona grupa ochotników zmniejszyła się o połowę. Z nieformalnych rozmów z uczniami i rodzicami wynikało, że demotywujący był brak rewizyty. Okazało się również, że funkcjonuje w naszej społeczności negatywny stereotyp Ukraińca, zwłaszcza pochodzącego z Wołynia.

- Przed przyjazdem stworzony został profil projektu na Facebooku[2], co umożliwiło pierwsze kontakty między uczestnikami, ale z drugiej strony spowodowało, że zadzierzgnięte drogą wirtualną znajomości zrodziły opór „nowych przyjaciół" na wiadomość o obowiązku goszczenia innej osoby, zaproponowanej przez nauczycieli.

- Pierwszą aktywnością w ramach projektu był konkurs na logo. Swoje propozycje mogli przysłać uczniowie z Wasilkowa i Sarn. Następnie odbyło się głosowanie na Facebooku, którego celem miało być wyłonienie najpopularniejszej i tym samym zwycięskiej pracy. Strona ukraińska wskazała na słabość tego rozwiązania wynikającą z faktu, że na Ukrainie Facebook nie jest tak popularny jak w Polsce.

[2] https://www.facebook.com/Polsko-Ukrai%C5%84ska-Akademia-Dialogu-273778809497116/

- Trzydziestu uczestników wymiany podzielonych zostało na 6 zespołów, których zadaniem było przygotowanie krótkich filmików o wielokulturowości Podlasia. Podział determinowany był przede wszystkim ilością posiadanych kamer. Szybko jednak okazało się, że grupy są zbyt liczne, a sprzęt komputerowy szkoły niewystarczający, by sprostać wymaganiom programów do obróbki obrazu. Spowodowało to zniechęcenie części uczniów i syndrom tzw. „pasażera na gapę". Presja czasu związana z rozbudowanym programem dodatkowo utrudniała wykonanie tego zadania.

- Pierwotnym założeniem był wybór języka angielskiego jako języka wymiany. Rzeczywistość zweryfikowała jednak te ustalenia. Okazało się, że umiejętności lingwistyczne zarówno polskich i ukraińskich uczestników były mocno zróżnicowane. Poza tym bardzo szybko młodzież samoistnie przechodziła na swoją ojczystą mowę, dostrzegając wysoki stopień zrozumienia drugiej strony. Stąd też na wniosek uczestników zgodziliśmy się na używanie polskiego i ukraińskiego, aczkolwiek do końca spotkania staraliśmy się stwarzać warunki do używania angielskiego.

Pomimo wymienionych wyżej trudności jako inicjator i koordynator wymiany uważam ją za ważny krok w budowaniu lepszych relacji pomiędzy rówieśnikami z Polski i Ukrainy. O jego wyjątkowym znaczeniu dla obu stron niech świadczy komentarz jednego z uczestników. *„W czasie tego tygodnia znaleźliśmy nowych przyjaciół. Wymienialiśmy się poglądami, mówiliśmy o zainteresowaniach. Wspólne wyjazdy tylko wzmagały więzi i radość. Jak powiedział chłopiec z Ukrainy, Cyryl Pantsiuk –To tylko tydzień, a my już staliśmy się rodziną. W dzień odjazdu kilka osób się rozpłakało, wszystkim było smutno. Gdy ukraińscy koledzy wsiedli do autokaru, jeszcze długo uczestnicy projektu żegnali się „przez szybę". Aby pocieszyć ich i samych siebie obiecaliśmy im, że kiedyś do nich przyjedziemy. Mamy nadzieję, że wyjazd grupy ukraińskiej nie przerwie naszej wspaniałej znajomości. Jeśli będziecie mieć szansę uczestniczyć w wymianach, nie wahajcie się długo. Poznawanie nowej kultury i zapoznawanie się z ludźmi, to niezapomniane przeżycia".*

Mariusz Sokołowski

10 Dobre praktyki: Chęci, inspiracja, pomysły - czyli już pięć wspólnych wymian

Czy zwykły wiejski nauczyciel może zostać koordynatorem międzynarodowego? Tak, może. Co trzeba w tym celu zrobić? Opierając się na własnym doświadczeniu skomentuję niektóre szczegóły pracy związanej z pisaniem i realizacją projektów międzynarodowych przez nauczycieli ukraińskich wspólnie z partnerami międzynarodowymi, w szczególności kolegami z Polski. Ja, Serhij Krawczenko, nauczyciel geografii i biologii, w zwykłym wiejskim gimnazjum w okolicach Pryłuków w obwodzie czernihowskim wraz z Aliną Kierod z Rucianego-Nidy (Polska), do dnia dzisiejszego zrealizowaliśmy pięć projektów międzynarodowych w ramach integracji europejskiej młodzieży ukraińskiej, w celu rozwoju i wsparcia uzdolnionej młodzieży z sąsiednich krajów, poznania i porównania tradycji, zwyczajów, oświaty, kultury i rozwoju demokracji. Jednak przypomnijmy sobie, od czego wszystko się zaczęło? Przede wszystkim należy zastanowić się, czy tobie, ukraiński nauczycielu, potrzebne są zmiany w systemie oświaty? Jeśli tak, to idziemy do przodu. Później wyznaczamy cele, żeby na konkretnych przykładach pokazać uczniom ukraińskiej szkoły, jak są zintegrowani z Unią Europejską ich rówieśnicy z Polski? Jaki mają system oświaty? Jak w Polsce dbają o uzdolnionych i utalentowanych uczniów? Jak w Polsce rozumieją wartości demokratyczne? Przykłady te powinny być nie abstrakcyjne, a naoczne, uczniowie powinni je widzieć, przebywać przez pewien czas w tym środowisku i „żyć" w tym kraju, nie dzięki wycieczkom, tylko dzięki programowi wymiany doświadczeń. W ten sposób, kiedy cel główny, cele szczegółowe i przedmiot badania już zostały określone, pojawia

się konieczność znalezienia partnerów i oczywiście posiadania umiejętności pisania projektów. Miałem szczęście, bo w 2008 roku poznałem wspaniałych ludzi, którzy byli profesjonalistami, a dokładnie trenerami w zakresie pisania projektów, innowacyjnych technologii w oświacie, rozwijania umiejętności przywódczych i kształtowania partnerskich relacji między Ukrainą a Polską. Te panie to Oksana Czaban, Ludmyła Roman i Nadija Krit z organizacji pozarządowych „Towarzystwo Lwa" i „Poszuk" z miasta Lwów, pani Nelia Ławrynenko ze Stowarzyszenia Młodzieży Ukraińskiej z Czernihowa, pani Martyna Bogaczyk i Ewa Bracha z Warszawy. Tak zwane SWATKI, czyli ciekawe, profesjonalnie przygotowane spotkania między polskimi i ukraińskimi nauczycielami, zorganizowane w celu wymiany doświadczeń i nawiązania partnerskich relacji, gdzie każdy może zaprezentować swój region, szkołę i znaleźć kolegów do napisania przyszłego projektu, pozwoliły mi poznać wielu Polaków i znaleźć kolegów, którzy myśleli tak samo jak ja. W ten sposób, na SWATCE we Lwowie poznałem prezeskę organizacji pozarządowej Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży w Rucianem-Nidzie Alinę Kierod, z którą współpracujemy do dziś. Jakie trudności pojawiały się podczas pisania projektów? Po pierwsze, to przepaść językowa, szczególnie przy tłumaczeniu (mam na myśli tłumaczenia poprzez internetowe translatory) tekstów w czasie rozmów przez internet. A propos, rozmowa „na żywo" Ukraińca z Polakiem daje samą

satysfakcję i pozwala na trening pamięci. Po drugie, trzeba w napiętym grafiku pracy nauczyciela znaleźć wolny czas na prace związane z projektem, ale jeśli podchodzicie do tego entuzjastycznie i jest to interesujące dla was i waszych uczniów, nie odbiera się tego jako problemu. Po trzecie, należy zawczasu zadbać o dokumenty nauczycieli i uczniów niezbędne do wyjazdu za granicę (a powiem szczerze, że trochę jest do zrobienia – paszporty, wizy, ubezpieczenie, notarialnie poświadczone poprawnie sformułowane zgody rodziców na wyjazd dziecka za granicę, kontakty z centrum wizowym, aby złożyć dokumenty, rezerwacja biletów, przejazdy, konsultacje, pozwolenia z miejscowych wydziałów oświaty i dużo innej papierkowej roboty poprzedzającej wyjazd grupy w ramach projektu międzynarodowego). Koniec końców, kiedy już pokonacie to wszystko, wy i wasi uczniowie otrzymacie ogromne „bonusy", ponieważ będziecie mogli na własne oczy zobaczyć jeden z krajów Unii Europejskiej, porównać poziom życia, wykształcenia, kultury, życia codziennego, zobaczyć i poczuć, czym są europejskie wartości demokratyczne. Znajdziecie sobie nowych przyjaciół. A co najważniejsze, po powrocie do domu, będziecie już POSIADACZEM nowej, pożytecznej informacji, zarówno dla kolegów, jak i dla mieszkańców waszego regionu. Miałem szczęście w tym wszystkim uczestniczyć i trafić do malowniczych miejsc Polski: 2010 rok - Bieszczady, 2012 rok - Władysławowo, 2014 rok – Ruciane-Nida, 2015 rok — Warszawa – Olsztyn – Pisz, 2016 rok – Ruciane-Nida. Mam nadzieję, że moja współpraca z polskimi partnerami będzie miała ciąg dalszy, a jest kontynuowana dlatego, że są chęci, inspiracja i pomysły. Życzę moim drogim kolegom udanych projektów i partnerów myślących podobnie. Życzę Wam szczęścia!!!

Serhij Krawczenko

11 Załączniki – wzory dokumentów

Додаток 1 / Załącznik 1

LIST INTENCYJNY O WSPÓŁPRACY/
УГОДА ПРО НАМІРИ СПІВПРАЦІ

§1

Niniejszy list intencyjny został zawarty między następującymi Stronami: (nazwa, adres szkoły) reprezentowaną przez Dyrektora Szkoły (imię i nazwisko) oraz (nazwa, adres szkoły) reprezentowaną przez Dyrektora Szkoły (imię i nazwisko).
Сторонами, що уклали цю угоду про наміри співпраці, є: (назва та адреса школи), в особі директора (ім'я та прізвище), та (назва та адреса школи), в особі директора (ім'я та прізвище).

§2

Poprzez podpisanie niniejszego dokumentu strony potwierdzają wolę współpracy między zespołami nauczycielskimi i uczniowskimi dwóch szkół.
Цим документом сторони підтверджують добру волю співпраці між учительськими та учнівськими колективами двох шкіл.

§3

Przedmiotem współpracy jest realizacja wspólnych projektów skierowanych do uczniów i nauczycieli, które będą wdrażane zarówno na terytorium Polski, jak i Ukrainy. Wspólne projekty będą dotyczyły, w szczególności, wymiany doświadczeń i doskonalenia zawodowego nauczycieli, a także stworzenia warunków dla dialogu i wzajemnego poznawania uczniów dwóch szkół.
Предметом співпраці є реалізація спільних проєктів для учнів і вчителів, що здійснюватимуться як на території Польщі, так і в Україні. Спільні проєкти стосуватимуться, зокрема, обміну досвідом і професійного вдосконалення учителів, а також створення умов для діалогу і взаємопізнання учнів двох шкіл.

§4

Partnerstwo szkół ma charakter długofalowy. Współpraca została nawiązana na początku 2019 roku najpierw zaocznie, zaś w październiku 2019 roku w (nazwa miasta) omówione zostały ogólne kierunki działań, a szczegóły dalszej współpracy omawiane będą podczas spotkania w (nazwa miasta) w lutym 2020 roku.

Партнерство шкіл має довгостроковий характер. Співпраця зав'язалася на початку 2019 року спочатку заочно, у жовтні 2019 у (назва міста) обговорено загальні напрями діяльності, а подробиці подальшого співробітництва обговорюватимуться під час зустрічі у (назва міста) у лютому 2020 року.

§5

Niniejszy dokument ma charakter deklaratywny i nie stanowi prawnego, ani finansowego zobowiązania dla żadnej ze stron.

Даний документ має декларативний характер і не є ані юридичним, ані фінансовим зобов'язанням для жодної із сторін.

§6

Niniejszy dokument sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach w języku polskim i języku ukraińskim, po jednym dla każdej ze stron.

Даний документ складено у двох однакових примірниках українською та польською мовами, по одному для кожної із сторін.

.....	.....
data, podpis /дата, підпис	data, podpis /дата, підпис

Додаток 2 / Załącznik 2

Назва школи
Поштовий індекс, місто, вулиця і номер
Nazwa szkoły
Kod pocztowy, miasto, ulica i numer budynku

ZAPROSZENIE/ЗАПРОШЕННЯ

W oparciu o list intencyjny o współpracy szkół, Szkoła nr …… w …… zaprasza nauczycieli i młodzież ze Szkoły nr …… w …… do realizacji wspólnego projektu w terminie od 01.02.2019 do 01.02.2020.

На основі листа про наміри щодо співпраці шкіл, Школа …… в …… запрошує учителів і молодь зі Школи …… в …… до реалізації спільного проєкту в період з 01.02.2019 до 01.02.2020.

W szczególności zapraszamy przedstawicieli Szkoły nr …… w …… do …… na spotkanie nauczycieli, które odbędzie się w terminie … 2019 roku, na spotkanie młodzieży szkolnej i nauczycieli z Niemiec, Polski i Ukrainy w maju 2019 roku w ramach projektu polsko-niemieckiej wymiany młodzieżowej, na spotkanie młodzieży i nauczycieli z Polski i Ukrainy pod koniec 2019 lub na początku 2020 roku.

Зокрема ми запрошуємо представників школи …… у …… до …… на зустріч вчителів, яка відбуватиметься наприкінці лютого 2019 року, на зустріч шкільної молоді і вчителів з Німеччини, Польщі та України в травні 2019 року у рамках проєкту польсько-німецького обміну молоді, на зустріч молоді та учителів з Польщі та України наприкінці 2019 або на початку 2020 року.

Zapraszamy do współpracy nauczycieli/opiekunów i uczniów wymienionych w liście uczestników projektu.

Запрошуємо до співпраці учителів/опікунів та учнів, які зазначені у списку учасників проєкту.

Wizyta jest finansowana w ramach projektu „……" ze środków programu XYZ. Dzięki środkom z dofinasowania, Szkoła …… jako organizator pokrywa koszty pobytu uczestników wymiany w Polsce (zakwaterowanie, wyżywienie, koszty przejazdów lokalnych).

Візит фінансується в рамках проєкту «……» за підтримки програми XYZ. Завдяки цьому фінансуванню, Школа …… як організатор оплачує кошти перебування учасників обміну у Польщі (проживання, харчування, місцевий транспорт).

W razie dodatkowych pytań dotyczących realizowanego projektu lub współpracy, prosimy o kontakt ze szkolnym koordynatorem współpracy międzynarodowej (imię, nazwisko) pod numerem telefonu. +48 …… lub za pośrednictwem poczty elektronicznej …… .

У разі будь яких запитань стосовно даного проєкту або співпраці, просимо контактувати зі шкільним координатором міжнародної співпраці (ім'я, прізвище) за номером +48 …… або електронною поштою …… .

Z poważaniem / З повагою

Dane strony zapraszającej
Дані приймаючої сторони

Lista nauczycieli/opiekunów i dzieci/uczniów – uczestników projektów
Список учителів/опікунів та дітей/учнів – учасників проєктів

	Imię i nazwisko *Ім'я та прізвище*	**Numer i termin ważności paszportu** *№ та термін дії паспорта*	**Data urodzenia** *Дата народження*	**Obywatelstwo** *Громадянство*
1.		**EE 00000000** wydany: ……, ważny do: ……		Ukraina
2.		**EE 00000001** wydany: ……, ważny do: ……		Ukraina
3.		**EE 00000002** wydany: ……, ważny do: ……		Ukraina
4.		**EE 00000003** wydany: ……, ważny do: ……		Ukraina
...				

Publikacja „Polsko-ukraińskie wymiany młodzieży - poradnik informacyjny" jest dostępna na licencji Creative Commons „Uznanie autorstwa- Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe". Pewne prawa zastrzeżone na rzecz autorów oraz Fundacji Edukacja dla Demokracji. Utwór powstał w ramach programu RITA - Przemiany w regionie, realizowanego przez Fundację Edukacja dla Demokracji przy wykorzystaniu środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Zezwala się na dowolne wykorzystanie treści – pod warunkiem zachowania niniejszej informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, posiadanych praw oraz o programie RITA. Treść licencji jest dostępna na stronie https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl.

Tekst zaktualizowano w październiku 2020 roku.

Fundacja Edukacja dla Demokracji
ul. Nowolipie 9/11
00-150 Warszawa

www.fed.org.pl